

سوره مبارکه فلق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ
 ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ
 شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ
 حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

شناسه سوره

نام سوره	محل نزول	ترتیب نزول	ترتیب در مصحف
فَلَق	مکه	۲۰	۱۱۳

نمایی از سوره

خداوند متعال، در این سوره به رسول گرامی خود دستور می دهد از شرّ پدیده های جهان
 به او پناه ببرد.

چرا فقط خدا، پناهگاه ما از شرّ پدیده های جهان است؟

ترجمه

به نام خدای بخشاینده مهربان

ای رسول ما! بگو پناه می برم به پروردگار سپیده دم ﴿۱﴾ از شر آنچه آفرید ﴿۲﴾ و از شر شب تاریک، هنگامی که فراگیر شود ﴿۳﴾ و از شر دمنندگان در گره ها ﴿۴﴾ و از شر حسود، هنگامی که حسد ورزد ﴿۵﴾

شرح واژه ها

کلمه	معنا	شرح
فَلَقٌ	سپیده دم	ریشه ← ف ل ق * مصدر ← فَلَقٌ: شکافتن، جدا شدن. به سپیده دم، «فَلَقٌ» گفته شده؛ زیرا ظلمت شب را می شکافت و از درون آن بیرون می آید.
عَاسِقٌ	شب تاریک، شب بسیار تاریک	ریشه ← ع س ق * مصدر ← عَسَقٌ: شدید شدن تاریکی شب. «عَاسِقٌ» به هر هجوم کننده ای که بدی و زیان می رساند، گفته می شود؛ زیرا کلمه «عَاسِقٌ» به معنای شب بسیار تاریک است که غالباً بدی ها و ضررها در آن واقع می شود.
حَاسِدٌ	حسود	ریشه ← ح س د * مصدر ← حَسَدٌ: حسد ورزیدن. «حسود» کسی است که خودش از چیزی محروم است و دوست ندارد دیگری نیز از آن برخوردار باشد.

نکته های ترجمه

آشنایی و یادگیری معنای یک واژه از دو طریق ممکن است:

۱. دیداری - شنیداری ۲. ساختاری

مثلاً وقتی واژه «فَلٌ» را در سوره ای می بینیم و معنای آن را می شنویم، با آن آشنا می شویم و بدون نیاز به دقت در ساختار آن، معنایش را به ذهن می سپاریم؛ مانند کسی که برای یاد گرفتن یک زبان، مدتی با اهل آن زبان زندگی می کند.

اما برای معنای واژگان قرآن از راه «یادگیری ساختاری»، لازم است زبان قرآن را بیاموزیم تا:

اولاً: از مرحله حفظ معنای واژه به مرحله فراگیری منتقل شویم؛

ثانیاً: درک و تحلیل بهتری از معنای کلمات و هم خانواده های آنها داشته باشیم.

سیمای هدایتی سوره

سوره مبارکه «فلق»، از سوره‌های مکی و بیستمین سوره‌ای است که بر پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نازل شده و در لغت به معنای «شکافتن» و «دو تکه شدن چیزی» است. درباره فضیلت این سوره در روایتی از پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌خوانیم که به یکی از یارانش فرمود: «می‌خواهی دو سوره به تو یاد بدهم که برترین سوره‌های قرآن است؟ عرض کرد: آری ای رسول خدا! حضرت سوره فلُق و سوره ناس را به او تعلیم داد، سپس آن دورا در نماز صبح قرائت کرد و به او فرمود: هر گاه برمی‌خیزی و می‌خوابی، آنها را بخوان.» تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۷۱۶

این سوره نیز مانند سوره ناس، سوره‌ای است که به انسان پناهندگی و راه‌هایی از خطر را نشان می‌دهد.

□ بیان آیات

دانستیم که انسان به طور غریزی، هنگام رویارویی با خطرهای می‌کوشد تا با پناه جستن به یک قدرت برتر، به آرامش و اطمینان دست یابد. اما انسان‌ها به دلیل **حس‌گرا** بودن یا **اعتقاد به اموری خرافی**، در انتخاب این پناهگاه دچار اشتباه شده و به «سحر، اشیای بی‌خاصیت، ثروتمندان، قدرتمندان و اموری از این قبیل» پناهنده می‌شوند.

اما سوره «فلق» به ما می‌آموزد که هنگام روبه‌رو شدن با بلاها و مصیبت‌های طبیعی و افراد شرور و فاسد قبل از هر چیز به خدا توجه کنیم و از او کمک بخواهیم؛ چرا که او پروردگار هستی و خالق همه چیز است و به همین دلیل پناهگاه مطمئنی برای انسان می‌باشد.

سوره فلُق برای آموزش این درس توحیدی به دو نکته اشاره کرده است:

□ پروردگار «صبحدم»؛ پروردگار «امید»

این سوره، **نخست** به معرفی کسی می‌پردازد که باید به او پناه ببریم و می‌فرماید: «باید به خدایی پناه برد که آفرینش و تدبیر هر موجودی - که نیستی را می‌شکافد و پا به عرصه وجود می‌گذارد - به عهده اوست». (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) (۱)

بی‌شک خدای متعال، پروردگار همه چیز است؛ اما به راستی چرا در این سوره از بین همه چیز، «فلق» انتخاب شده و انسان برای رهایی از شرور بیرونی، خدای متعال را با نام پروردگار فلُق می‌خواند؟

«فلق» یعنی «صبحدم»؛ به هنگامه‌ای گفته می‌شود که نور خورشید، تاریکی شب را می‌شکافد و روز روشن از دل شب تاریک بیرون می‌آید. قبل از فلُق، تاریکی و سیاهی همه جا و همه چیز را فراگرفته و انسان بسیاری از کارها را نمی‌تواند انجام دهد و معمولاً ترس از حیوانات، دزد و یا امور خیالی در دل مردم وجود دارد. بعد از فلُق، کم‌کم روشنی جای تاریکی را می‌گیرد و دلهره مردم نیز از میان می‌رود. به همین دلیل، تصور «فلق» به انسان **آرامش** می‌دهد و وقتی انسان

به این موضوع توجه می‌کند که خدایی که من از شرور به او پناه می‌برم، همان پروردگاری است که نور و روشنی را از دل تاریکی و سیاهی بیرون می‌آورد، امید در دل او زنده می‌شود؛ امید به این که چنین پروردگاری توانایی دارد تاریکی و سیاهی شرور را از زندگی من بزداید و روشنایی را به من هدیه دهد. آری، پروردگار «صبحدم» همان پروردگار «امید» است.

□ شروری که از آنها بی‌خبریم

توانایی و دانش انسان محدود است و به همین دلیل از همه چیز خبر ندارد. شروری در عالم هستند که انسان نسبت به آنها آگاه است و می‌تواند با قدرتی که پروردگار به او داده، آنها را دفع کند، اما شرور دیگری نیز وجود دارند که از دید انسان پنهان هستند و انسان توانایی درک و دفع آنها را ندارد؛ بنابراین ناچار است با تواضع و فروتنی تمام برای دفع این شرور از خالق آنها درخواست پناه کند.

در آیه دوم برای مصون ماندن از همه شرور موجود در عالم، از خدا درخواست پناه می‌کنیم و در سه آیه بعد از آن، بر سه شر مهم تأکید می‌کنیم.

همه موجودات، در اصل وجودشان خیر هستند؛ اما به دلیل انحراف از مسیر طبیعی خود یا وارد کردن ضرر و خسارت به انسان، ممکن است به عنوان موجوداتی شر و نامطلوب شناخته شوند. پیامبر و سایر انسان‌های خداپرست، وظیفه دارند هنگام روبه‌رو شدن با هر شرّی بگویند: خدایا! «از شرّ همه مخلوقات به تو پناه می‌برم.» (مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ) (۲) آیات بعد، به سه گروه از موجوداتی که می‌توانند به انسان شرّ برسانند و برای او خطر ایجاد کنند، اشاره می‌کند:

گروه اول، «ظلمت و تاریکی» است که در پوشش آن، حیوانات درنده و گزنده و افراد شرور و ناپاک به دیگران آسیب می‌زنند؛ از این رو پیامبر ﷺ و سایر مؤمنان باید بگویند: «از شرّ هر تاریکی، هنگامی که فرا می‌رسد و انسان را در برمی‌گیرد» به خدا پناه می‌برم. (وَ مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ) (۳)

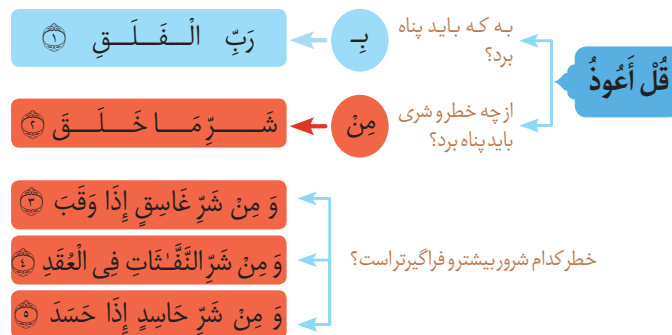
البته خود تاریکی شرّی ندارد، اما باعث می‌شود انسان نتواند به خوبی اطراف خود را ببیند؛ بنابراین آسیب‌پذیری او بیشتر شده و شرایط آماده می‌شود تا شروری مانند حیوانات موذی یا دزد، گردن‌گیر او شود.

گروه دوم، افراد شروری هستند که اراده‌ها، ایمان‌ها، عقیده‌ها، محبت‌ها و پیوندها را سست می‌کنند و در کار مردم گره ایجاد می‌کنند و موجب افزایش مشکلات مادی و انحرافات معنوی انسان‌ها می‌شوند. یکی از شیوه‌هایی که افراد شرور با آن در زندگی مردم، گره ایجاد می‌کنند، **سحر و جادوست** که واقعیتی است در عالم و می‌تواند زندگی انسان را مختل کند، بدون آنکه بفهمد. انسان از کید ساحران نا آگاه است و با توان محدود خود، قدرت مقابله با آن را ندارد.

در چنین مواردی باید هر انسان مؤمنی همانند پیامبر ﷺ بگوید: «به خدا پناه می برم از شر آنها که در گره‌ها و پیوندها می دمند و کینه‌ها و جدایی‌ها را پدید می آورند.» (وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ) (۴)

گروه سوم، انسان **حسودی** است که وقتی آتش حسد در او شعله‌ور شود، به حیوان درنده‌ای تبدیل می شود که جز دریدن طعمه خود، به چیز دیگری نمی اندیشد؛ زیرا نمی تواند کمالات طرف مقابل را ببیند، از این رو تمام تلاش خود را به کار می گیرد تا به او آسیب بزند. انسان، معمولاً حسودی که به او حسادت می ورزد را نمی شناسد و نمی داند چه کاری می خواهد انجام دهد و چه نقشه‌ای برای او دارد. در چنین مواردی انسان مؤمن باید بگوید: «به خدا پناه می برم از شر حسودان، هنگامی که حسدشان برانگیخته شود و فتنه‌ها برپا کنند.» (وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ) (۵) تفاوت این سوره با سوره ناس این است که در سوره ناس انسان از شر **وسوسه‌ها** که **شری درونی** است، به خدا پناه می برد، اما در این سوره از شرور **بیرونی** به او پناه‌دهنده می شود.

□ نمودار سوره

انسان در همه حال محتاج است!

در روزگار کنونی کسانی هستند که اعتقاد دارند انسان به خدا هیچ نیازی ندارد؛ چون با پیشرفت علم، خیلی از امور پنهان و اسرار عالم کشف شده است؛ بنابراین ما می‌توانیم از خودمان در مقابل پدیده‌های طبیعی محافظت کنیم و نیازی به توجه، توسل و پناهندگی به خدا نداریم!

عده دیگری هستند که چنین اعتقادی ندارند؛ اما در عمل به همه چیز و همه کس پناه می‌برند، جز خدا! گروهی به ساحر و فالگیر متوسل می‌شوند و گروهی به جن‌گیر و عده‌ای به افرادی که خود از آنها محتاج‌ترند. عده‌ای دیگر نیز وجود دارند که همه چیز را خرافه می‌انگارند و خود را ایمن.

اگرچه علم و دانش افق‌های روشنی را در برابر آینده بشریت گشوده است و بسیاری از سختی‌های زندگی را برای او آسان کرده، ولی هر قدر هم پیشرفت کند، باز توان آدمی محدود است و هرگز موجود ضعیفی مانند انسان از **قدرت مطلق** خدای متعال بی‌نیاز نخواهد بود. افزون بر این که دانش، خود، آفریده خداست و بشری که به دانش خود می‌بالد و به آن پناه می‌برد، ناخواسته به خدای متعال پناه برده است. بنابراین انسان موحد، در همه حال، باید به خدا پناه ببرد و به هیچ چیز، جز او تکیه نکند.

حسادت، موجودی شرور!

با قرائت این سوره در کنار شروری مانند شرور شب و شرور جادوگران، به طور ویژه از شر **حسود** نیز به پروردگار **فلق** پناه می‌بریم! این نشان می‌دهد حسادت مانند موجودی زنده، همواره در بین مردم در حال ایجاد شر و زیان رساندن است. این صفت، یکی از مهم‌ترین **مظاهر شرک به خداست**؛ چرا که برخاسته از عدم رضایت حسود نسبت به حکمت الهی در تقسیم نعمت‌ها در بین مخلوقات است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «شیطان به سپاهیانش می‌گوید: میان مردم حسد و تجاوزگری بیاندازید؛ چون این دو، نزد خدا با شرک برابر است.» (الکافی، ۳۲۷/۲) بنابراین افزون بر این که از شر پنهان حسودان به خدا پناه می‌بریم، باید مواظب باشیم از کسانی نباشیم که مؤمنان هر روز بارها از شر آنان به خدا پناه می‌برند!

کلید انس

حال که به لطف خدا قدم‌های پر برکتی در زمینه فهم سوره «**فلق**» برداشتید، مسیر انس بیشتر با آن برای شما هموارتر گشته است. این سوره را به گنجینه محفوظات قرآنی خویش بسپارید تا کلید انس و قرائت مداوم آن را به دست آورید.

امام باقر علیه السلام در مناجات خود با خدا چنین می گوید:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ أَحَاطَ بِهِ عِلْمُكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَحَاطَ بِهِ عِلْمُكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عَافِيَتَكَ فِي أُمُورِي كُلِّهَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الآخِرَةِ.»

الکافی، ج ۲، ص ۵۷۸

الهی! همانا می خواهم از تو تمام خیرها را که علم تو بر آن احاطه دارد و پناه می برم به تو از تمام بدی ها که علم تو بر آن احاطه دارد؛ الهی! همانا می خواهم از تو عافیت و سلامتی را در همه امورم و پناه می برم به تو از خواری و ذلت دنیا و عذاب آخرت.

امام باقر علیه السلام: «هر کس سوره های ناس و فلق و توحید را در نماز وتر خود بخواند، به او خطاب می شود: ای بنده خدا! مژده باد بر تو؛ زیرا خداوند وتر تو را پذیرفت.» ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۱۲۹

تذکر:

روشن است که این پاداش برای کسانی است که عقیده، روح و رفتارهای خود را با محتوای این آیات الهی هماهنگ می سازند.

پرسش و تمرین سوره

معادل قرآنی این کلمات را در مجموعه زیر مشخص کنید.

۱. سپیده دم   ۲. گره ها   ۳. آفرید   ۴. فراگیر شد   ۵. هنگامی که

وَقَبَ [ ] النَّفَّاثَاتِ [ ] الْعُقَدِ [ ] إِذَا [ ] خَلَقَ [ ]
مِنْ [ ] أَعُوذُ [ ] غَاسِقِ [ ] الْفَلَقِ [ ] مَا [ ]

کدام گزینه ترجمه واژه های قرآنی زیر است؟

۱. حاسِد، شَرَّ
- الف. حسادت، زشتی   ب. کینه ورز، خطر   ج. حسود، شرّ
۲. ما، فِی
- الف. نه، در   ب. آنچه، در   ج. اگر، از

۳. عَاسِقٌ، نَفَّاثٌ

- الف. دشمن، بسیار وسوسه‌کننده
- ب. شب تاریک، بسیار دمنده
- ج. شب تاریک، دمنندگان

گزینه صحیح را انتخاب کنید.

۱. **وَمِنْ شَرِّ عَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.**
- و از شرّ شب تاریک، زمانی که فرورود.
- و از شرّ شب تاریک، هنگامی که فراگیر شود.
۲. **وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.**
- و از شرّ حسودی که حسد ورزد.
- و از شرّ حسود، هنگامی که حسد ورزد.

ه با توجه به قسمت شرح واژه‌ها، کدام گزینه صحیح است؟

- حَسُودٌ**
- کسی که حسرت نعمت شخص دیگری را به دل دارد.
- کسی که خودش از چیزی محروم است و دوست ندارد دیگری از آن برخوردار باشد.
- عَاسِقٌ**
- بر شب تاریک اطلاق می‌گردد که غالباً بدی‌ها و ضررها در آن روی می‌دهد.
- شب تاریک را گویند که به صبح نزدیک می‌شود.

و با توجه به سیمای هدایتی و سبک زندگی قرآنی سوره **فلق** به سؤالات زیر پاسخ دهید.

۱. چه خطرات و شروری انسان را تهدید می‌کند؟
- .....
- .....
۲. خداوند چه راهکاری برای در امان ماندن از این خطرات بیان می‌کند؟
- .....
- .....
۳. به نظر شما در پناهندگی چند نکته کلیدی وجود دارد؟
- الف. عامل تهدید و ترس
- ب. پناهگاه امن
- ج. حرکت شتابان به سوی پناهگاه
- د. همه موارد
۴. آیا انسان می‌تواند به تنهایی و بدون کمک خداوند از خود در برابر شرور محافظت کند؟ چرا؟
- .....
- .....